

Audiocafé: Přepis čtvrté debaty Berka se rozhodl zemřít – Martina Pouchlá

Jan Hanák: Berka se rozhodl zemřít. Spolehlivě mě tenhle dokument vždycky dostane a spolehlivě v něm vždycky najdu něco nového. Díky Marti, Jsme tady patřičně v hrobové atmosféře. Já teprve teď přečtu tu anotaci, kterou připravil studentský dramaturgický tým, proč vlastně vybrali tenhle snímek, pro tento podzim s názvem překonávání hranic. Myslím, že každý tu odpověď má, proč zrovna tento snímek. Omlouvám se, je to slovensky, tak se pokusím o tu slovenštinu.

Jan Hanák čte: Smrt' každodenná. Aké je to stanovit' si čas smrti, vystavit' si nezvratiteľné ultimátum? Odpoveď sa vyšla hľadať autorka Martina Pouchlá v dokumente Berka se rozhodl zemřít. Podnikateľ Berka žije na farme kde chová ovce, po tom čo zistí, že je vážne chorý, rozhodne sa stanovit' si časť odchodu. Audiodokument stiera ucelené poetické predstavy o živote a smrti a nazerá na ne omnoho prozaickejším pohľadom. Berka nechápe smrť ako prechod na iný svet a ani ako vyslobodenie. Rozhodne sa odísť na vrchole, rovnako ako nechá "odchádzať" svoje ovce. Berka se rozhodl zemřít je poďakovanie za život a stretnutie sa s osudom, ktorý si človek sám predurčí.

Tolik napsala tedy autorka, vaše kolegyně ze studentského dramaturgického týmu, při výběru tohoto snímku. Musím říct, že mě osobně nejvíce zaujalo v poslední větě, že Berka se rozhodl zemřít, je poděkování za život. Trochu jsem dneska s tímto pohledem snímek sledoval a bylo to pro mě překvapivé, že docela chápu, proč to kolegyně napsala. Do toho se ale zapojím někdy později, teď tady přichystám hovor s Martinou, aby se koukala i na vás.

Jan Hanák: Slyšíme se?

Martina Pouchlá: Dobrý večer.

Jan Hanák: Dobrý večer. Tak je to na vás, bombardujte autorku Martinu na téma tohoto snímku Berka se rozhodl zemřít. Nemusí to být jen otázka, ale Martina určitě ocení i vaši zpětnou vazbu a pocity. Jsme profesionálové, proto tady jsme, abychom se těmi pocity nechali vláčet, ale taky abychom přemýšleli o struktuře snímku a jeho značném minimalismu. Ptejte se na vše.

Student 1: Já mám otázku, jaké to bylo, když jste dokument stříhali. Nejprve jste to slyšeli při nahrávání, a pak tam byla druhá část, kde to musíte nastříhat a zprodukovat to. Jaké to bylo pro vás, poslouchat to zase a znovu, protože si nemyslím, že se to povedlo napoprvé.

Martina Pouchlá: Musím říct, že jsem s tím dokumentem strávila několik intenzivních měsíců obecně. Nejen tím, že bych to poslouchala při stříhu, ale tím, jak ve mně celý ten příběh žil a myslím, že to samotné stříhání pro mě nebylo nijak emočně náročné, jako pojmout celý ten příběh. Takže ten stříh byl o tom, že jsem vzala materiál, který jsem měla a dala jsem mu nějaký tvar, což v případě tohoto dokumentu jsem měla jasno, jak má vypadat. Vlastně jsem si nedokázala představit, že bych to sestříhala, jakkoliv jinak, což u některých jiných dokumentů si zpětně představit dokážu, že bych se vydala jinou cestou. U tohoto jsem jasně cítila, že to má vypadat takhle a prostě jsem ho dostříhala. Celkem tvrdohlavě jsem si stála za tím, aby dokument vypadal takto. Nevím, jestli jsem odpověděla na vaši otázku (smích), ale případně se doptejte, na co potřebujete.

Jan Hanák: Možná je potřeba také říct, že dramaturgyní tohoto dokumentu byla zakladatelka DokuVlny Brit Jensen.

(ticho)

Nezajímá vás, jestli to Berka opravdu udělal?

Studentka 2: Zajímá, udělal? (smích)

Jan Hanák: Marti?

Martina Pouchlá: Vlastně v době, kdy jsem to sestříhala, tak Berka žil, takže pro mě tvar dokumentu nijak neovlivnilo jeho konečné rozhodnutí, protože pro mě jen ten příběh o něčem trošku jiném, než o tom samotném „aktu“, který je tím hlavním tématem. Nakonec si ovšem Berka život vzal.

Jan Hanák: Možná, že tím přímo nahráváš na otázku, o čem pro tebe ten příběh vlastně byl, jako pro autorku. Co si tam četla ty?

Martina Pouchlá: Já jsem se k tomu příběhu dostala tak, že jako spousta dalších jsem si přečetla Berkův příspěvek na blogu, kde vysvětlil, že se mu děje, co se mu děje, a že východiskem je pro něj vzít si život. Že si to chce celé naplánovat, aby si to ve svém životě uzavřel a připravil se na to, že to chce udělat a připravit ostatní na to, aby se s tím měli šanci smířit a stihli se rozloučit. V momentě, kdy jsem si to přečetla, tak to ve mně otevřelo mnoho

otázek. Jestli je možné takhle naplánovat svoje poslední dny. Jestli má člověk vůbec právo rozhodnout se takhle o svém životě. Jak bych reagovala já, kdybych měla nějakou nevyлéčitelnou nemoc nebo tíživé okolnosti života a jaká cena toho života je. Tohle vše ve mně vyvolávalo spoustu otázek, což mně také vyprovokovalo s Berkou natáčet. Když jsem pak víc poznávala, jak k tomu přistupuje Berka. Mohli jsme slyšet, že to bral poměrně prozaicky a pragmaticky. Vlastně smrt jako taková ho neděsila a považoval ji za konec a něco dobrého, tím se to ve mně trochu měnilo. Honza tady zmiňoval dramaturgyni Brit Jensen, tak bych ráda také přiznala kredit Honzovi Motalovi, jehož možná mnozí znáte, jako vyučujícího etiky na žurnalistice. S ním jsem konzultovala dokument jako úplně první a povídala jsem mu o Berkovi, a co mám natočené. On mi pak říkal „Hele, jak tě poslouchám. Já si myslím, že to vůbec není o tom, že chystá sebevraždu, ale o jeho přístupu k životu. Jako jeho nějaký projekt, který si naplánuje a velmi pragmaticky a utilitárně všechno kolem organizuje.“ Takže jsem mu vlastně dala za pravdu, že je to pro mě o tom, jak Berka přistupuje k tomu životu, jako k něčemu naprosto profánnímu. To vyniklo ještě v kontrastu Ondry (postava v dokumentu), který přišel na to porážení ovcí, a naopak tomu dodal protipól, jako života, který je posvátný, božský. Takže pro mě je to o tom velikém pragmatismu a o různých pohledech na život. Na pohled, kde je život komodita, se kterou si může člověk naložit, jak chce, a naopak to co nás přesahuje, a že bychom měli být za život vděční a nenakládat s ním lehkomyšlně, jako někdo, kdo si třeba naplánuje svůj konec.

Studentka 3: Mám dvě otázky. Ta první je, jestli víte, co měl za nemoc, protože pokud se nepletu, tak to tam nezaznělo. Druhá je, jak na vás působil pan Berka jako člověk. Já nikoho jako on neznám a vůbec nevím, jak si někoho takového představit.

Martina Pouchlá: On tu nemoc nikde nezveřejnil a nechtěl o ni veřejně mluvit, ale mám pocit, že když jsme to spolu probírali, tak to přirovnával k nějaké neurodegenerativnímu onemocnění hlavy a říkal, že to pro něj není důležité a nechce, aby to bylo důležité pro lidi okolo něj. To, jak na mě působil. Já jsem znala Berku už delší dobu, byť původně byl spíše známost, když jsem ho tu a tam potkávala během nějakých profesních akcí. Působil na mě jako příjemný člověk, se kterým bylo setkání poměrně milé. Také byl člověk nonkonformní, který rád provokoval nějakými otázkami a pohledem, který zprostředkovával a přišlo mi, že někdy byl v opozici čistě pro radost zprostředkovávat jinou perspektivu a rozvíjení diskuse kolem něčeho. To vlastně i poměrně odpovídá tomu, jak se postavil vlastnímu životu. V jistých kruzích byl poměrně důležitý člověk. On vlastně každý rok pořádal u sebe doma setkání kolegů z určitého oboru, ve kterém se pohyboval, což bylo až padesát lidí, kteří stanovali na jeho zahradě a spali

u něho v pokoji. Myslím si, že pro určitou profesní komunitu toho dělal hrozně moc, takže byl i nějakým způsobem altruistický a velkorysý.

Jan Hanák: Marti pro mě byla zajímavá ta informace o Ondrovi. Já ho vždycky vnímal, když jsem ten dokument slyšel vícekrát. Vnímal jsem, že Ondra je jeho kamarád a známý, ale teď když si o tom mluvila, jsem nabyl dojmu, že to snad byl člověk, který se dozvěděl o jeho plánu na sociálních sítích a přijel poprvé. Jak to vlastně bylo s Ondrou?

Martina Pouchlá: Ne, oni se skutečně znali a bydleli kousek od sebe. Nebyli to asi nejbližší přátelé, ale znali se navzájem. Ondra vlastně přijel, protože jak komentoval, že jí sám maso, tak chtěl být schopný, si to maso také sám zabít, parafrázováno. Při té příležitosti se Berky chtěl zeptat na jeho rozhodnutí. Takže ano, znali se už předtím.

Jan Hanák: Pamatuju si, že se to probíralo na Prix Bohemia Rádio, že ta postava Ondry je velmi zajímavá, v tom, jak se staví k informaci, že Berka umře a je velmi vyklidněný. V tom dokumentu neprojevuje nějaké výrazné emoce. Snad kromě jedné části, kdy ho chce Ondra políbit a je to spíš, až trošku trapné, jak to na mě působí, jak kdyby nevěděl, co má říct. Mě by zajímalo, jestli v tom dokumentu, co jsi natočila, byl Ondra někdy trochu vyhozený z kolejí, zdali byl emotivně rozhozený, nebo jestli byl takový, že to přijal, že to tak prostě je. Možná proto, že neví, co má říct, tak tu hru s Berkou hraje a přisluhuje mu.

Martina Pouchlá: To je zvláštní, mně zase přišlo, že to moc nepříjal, že s tím vnitřně hodně bojoval, ale rozumím tomu, že mám ten luxus toho, že jsem mohla vidět i jejich nonverbální komunikaci, a nejen slyšela jeho hlas. Mně vlastně přišlo, že se rozloučili velmi přátelsky, poté co absolvovali porážku té ovce. Víím, od Berkovy přítelkyně, že se s tím velice těžce smířoval. Mám pocit, že se od té doby už neviděli, a že v něm Berkovo rozhodnutí velmi silně doznívalo. Mám domněnku, že to souviselo i s tím, že sám Ondra měl ve své rodině nějaké úmrtí, poměrně čerstvé. Možná o to to pro něj bylo bolestivější, protože si uvědomoval, že někde život bere, i když ten dotyčný chce žít a jinde si je někdo ochoten život vzít. Takže si myslím, že s tím ve skutečnosti Ondra hodně, hodně zápasil.

Jan Hanák: Ještě jedna věc, která tam je. Zkusím poodstoupit od toho velmi silného obsahu, i když to s tím pochopitelně souvisí. Pokud se máme inspirovat jako studenti dokumentu i tou formou, tak ten dokument je velmi minimalistický. Postrádá tvou naraci, tvé otázky, což mně přijde naprosto logické. Mně by tak zajímalo, jak si o tom uvažovala, i když si říkala, že si přesně věděla, jak to budeš dělat, ale stejně tam byla nějaká tvá představa, když si šla točit. S tím souvisí podotázka, zdali to, co jsme teď slyšeli je z jednoho natáčení? Zní to, že ano. A

ještě, jak si uvažovala, že to budeš skládat a jestli si neměla tendenci, to nějak formálně zbarvenit. Dát tomu větší plastičnost ještě jinými formami zvuku, a tak podobně.

Martina Pouchlá: Já jsem ve skutečnosti natáčela s Berkou poměrně dlouho, asi v rozmezí půl roku. Natočila jsem s ním spoustu rozhovorů. Byla jsem s ním dokonce diskutovat na nějakou iniciativu o eutanázii, kde jsem si chtěla natočit jeho argument, jak se k tomu bude stavět. Byla jsem i na poslední velké akci, kterou organizoval. Ta měla být jako taková rozlučka s přáteli, nicméně, když jsem natočila porážku ovce, tak ta mě pro mě byla klíčová, jestliže to, co sám deklaroval Berka osobně je také schopný žít tváří tvář smrti nějaké jiné bytosti. Bylo mi jasné, že během toho je řečené všechno a možná i lépe než z nějakého rozhovoru. Takže ten výsledek je z většiny ten jeden natáčecí den porážky té ovce, byť jsem ho absolvovala, až po několika měsíčním natáčením s Berkou a několika setkáních. Pak jsou tam dostříhané kousíčky z těch rozhovorů a kousíček z toho posledního natáčení... Vlastně já jsem ten den, kdy se porážela ovce, ještě nevěděla, že ta jeho anamnéza není tak fatální, jak si myslel. To jsem zjistila, až při našem posledním setkáním, kdy jsem na točila i jeho přítelkyni. Když mi to řekl, tak jsem se vůči němuablokovala a byla jsem na něj řečně našťvaná a vůbec jsem nebyla schopná pochopit, jak může stále chtít udělat to, co chce udělat. V ten moment jsem nebyla schopná s ním dál natáčet a věděla jsem, že pro mě v ten moment to natáčení končí. I Brit, když slyšela ten dokument v nějaké podobné verzi, jako je teď, tak říkala, že si myslí, že to nemůže končit tímhle okamžikem, a že mám natáčet dál. Já jsem si to ale nedokázala představit. Když jsem to následně pouštěla Honzovi Motalovi, tak mě ponoukal k tomu, že mu přijde ten vztah mezi Berkou a Ondrou jako ten klíč. To klíčové, co bych měla dál sledovat, jak se bude dál vyvíjet, ale jak jsem naznačila, oni dva už se nesetkali a já jsem to jejich setkání nechtěla iniciovat jenom kvůli tomu dokumentu, aby si to dál vyříkávali a dál rozvíjeli vztah mezi nimi. Takže proto to má tuhle podobu a zároveň už jsem se necítila schopná dál natáčet. Zároveň tam bylo řečeno to, co jsem cítila, že tam být má. Ten dokument od začátku nevznikal pod patronací Českého rozhlasu. Já si ho točila do šuplíku a netušila jsem, co s ním bude. Díky tomu, že o něm věděla jedna moje kamarádka, Hanka Sedláková, také dokumentaristka. Kvůli tomu, že jí vypadlo jedno téma, které přislíbila dramaturgyni, tak jí nabídla místo toho tématu můj dokument. Dramaturgyně to téma chtěla úplně předělat a chtěla, ať tam točím věci, který jsem cítila, že v tom dokumentu nechci. Chtěla, ať tam mám někoho, kdo chce naopak strašně moc žít, ale umírá, abych vyvážila toho Berku. S tímhle jsem nesouzněla, a tak se to dostalo k Brit, protože jsme se domluvily s tou dramaturgyní, že na tom spolu nebudeme dál spolupracovat, protože to vnímáme každá jinak. Takže se to dostalo k Brit, která mě v mé myšlence podpořila

a pomáhala to dostat do tvaru, který jste právě slyšeli. Já jsem tam nechtěla být, protože je to můj dokumentární debut a v té době jsem měla daleko větší respekt k zásahům do dokumentu. Ta observační metoda, kterou je to ztvárněné vycházela i z toho, že jsem se bála to více režírovat a chtěla jsem zachytit to, co se dělo v největší autenticitě, i kdybych u toho třeba nebyla. Takže mi přišlo nepřístojné tam být a nechtěla jsem tam tematizovat sebe a věci, co se mi honí hlavou, protože v té době, to nebylo nijak usazené. Sama jsem v sobě měla velký zmatek a nechtěla jsem, aby tam bylo něco, co by bylo měsíc po střihu jinak. Přišlo mi daleko čistší to ponechat v rovině mezi Berkou a Ondrou, která je hodně vypovídající a poskytuje poměrně otevřené možnosti, jak s tím může posluchač pracovat, a co si do toho promítnou, které otázky si otevřít a zodpovídat sám.

Jan Hanák: Mně přijde jako velmi cenná ta informace, kterou znovu sděluješ studentům, že je to tvůj dokumentární debut. To je na jednu stranu a na druhé, že si nějak vnitřně věděla, jak to má stát, a že si byla ochotná se prosadit proti dramaturgyni, která měla nějaké asi logické úvahy, ať to má i přímě pozitivní vyznění. Že tam je dejme tomu někdo, kdo chce strašně moc žít, protože pokaždé, co to poslouchám... to vnímám mnohem víc, třeba dneska. Měl jsem Marti naprosto jasné vědomí o tom, že tam není jediný tón, jediný tón navíc, že to bylo střihané přesně tak jak mělo. Šlapalo to tak, jak to šlapat mělo. Určitě si vzpomínáš, jak probíhala ta debata na Prix Bohemia Radio, kde jsem byl jeden z těch rozčilených, v té představě, že tohle šlo na Waveu pro mladé lidi. Tam tehdy probíhaly také argumenty, zdali to není trochu návod na sebevraždu a podobně. Já jsem ale hrozně rád, že to proběhlo, protože nás to nenechalo spát a dovedlo nás to dál k tomu, že tam tehdy zaznívalo mnoho důležitých věcí v tom rozčilení. Pamatuješ na tu hospodu v Olomouci? Tam zaznívalo v rozčilení taky to, že to vlastně působí tak, že ty a potažmo i Brit souhlasíte s tím, co Berka dělá. Tím, že se to prezentuje. To, jak to potřebovalo čas, i pro mě třeba, že je to přesně naopak. Tím, jak to minimalisticky předkládáte, to že nejsi vůbec ani v té otázce je strašně důležitý. To, že se tím říká ber, nebo nech být, ale v zásadě to, že to na nás, teda na mě určitě! Působí brutálně, to Berkovo rozhodnutí, i vzhledem k jeho ženě, která tam najednou brečí a je nejvíce emotivní. Jako by to vypadalo, že na ni úplně kašle. To je taková mezifáze, kdy jsem vnímal, že on sám vlastně říká jakej je debil. A dneska mi znovu mnohem víc došlo, jak psala naše studentka, že je to takové poděkování za život. Že svým způsobem jsem byl dneska překvapivě, až se s tím sám peru, ochotný uvažovat o tom, že tam je opravdu takové jeho... nenazval bych to asi poděkování za život, ale nějaké vyjádření toho, že život má hodnotu. Tak jen aby si věděla, jak to semnou mává pokaždé, když to slyším. Mimochodem to myslím i pro vás, že je ohromně důležitý, když máte nějakou vizi a něco chcete

udělat, tak dramaturg nebo pedagog je člověk, který vám má pomoc tu vizi roztřídit, zacílit a očistit. Takže vůbec není špatné, když to vy vnímáte jinak, říct ne! Já to vnímám jinak. Nevnímat to nekriticky. Já oceňuju to Marti, že si to jako svůj dokumentární debut dokázala. Což nebylo asi lehký ne?

Martina Pouchlá: (smích) No, tím že jsem opravdu nebyla vázaná na to, že bych to přislíbila nějakému dramaturgovi, který by s tím na sto procent počítal ve vysílání, tak jsem měla velikou svobodu, jak to udělám. Ono to bylo v době, kdy jsem odešla ze zpravodajství v Českém rozhlasu a sama jsem si říkala, že bych to chtěla využít jako příležitost, natočit si něco, k čemu bych se ve zpravodajství nikdy nedostala. Něco, kde se můžu víc vyřádit a jít víc do hloubky a tady tohle téma si o to přímo řeklo. Já si to vlastně točila přímo sama pro sebe, takže mě nic netlačilo, a proto jsem mohla počkat na toho „správného dramaturga“, se kterým jsme si sedli a dotáhli to do toho odvysílání. Moje ambice nebyla natočit něco, co odvysílá Český rozhlas, jako něco, co by mi asi víc svazovalo ruce, že bych hned první dramaturgyni mnohem víc podlehla. Chtěl jsem natočit něco, kde budu mít mnohem víc svoji tvůrčí svobodu a za čím si budu moc stát.

Jan Hanák: Mimochodem a ta role Brit. Fungovaly jste v nějaké formě akce, reakce, trošku konfliktu? Kde jste se třeba trochu „křesaly“ o sebe, při vytváření toho dokumentu?

Martina Pouchlá: S Brit?

Jan Hanák: No s Brit.

Martina Pouchlá: S Brit to bylo velmi harmonické v tom, že pomohla vzít ten tvar a očesat to. Byla to hrozně příjemná spolupráce. Já můžu na Brit jenom pět chválu. Já s ní velice ráda spolupracuji, protože jak říkal Honza, je dobré mít dramaturga, se kterým si sednete, a který sdílí vaše tvůrčí vize, což pro Brit platí. Takže to pomohla očistit od nějakých šumů a dostat to do podoby, kdy Honza říká, že mu tam nic nezní navíc, to je Britina zásluha, že to pomohla opravdu obrousit. A ještě, jak jsi zmiňoval na začátku, že její první reakce byla to, že ji přijde dobré v tom natáčení pokračovat, ale pochopila, že toho nejsem schopná, že to nechci. Takže jsme pracovaly s tím, co jsem měla.

Jan Hanák: Nakonec se to ukázalo jako velmi dobrý nápad. Mimochodem i ta velmi funkční scéna, která je zároveň samozřejmě strašlivá, to je jasný, jakožto celé to téma svým způsobem – A to je podřezávání té ovce, že jsi to tam opravdu nechala dohrát hodně dlouho, až si člověk říkal „ne už ne, prostě, už další chroptění nechci, další klopotání krve nechci“. Zároveň vlastně

to bylo něco strašně podmanivého v té chvíli, a samozřejmě taky to, mě zaujalo, že jsi to tam umístila někde v první třetině toho snímku. Jakože je to něco, co předznamenává to, co všichni tušíme, že se asi stane, i když se furt přesvědčujeme, že se to nestane, a ono se to samozřejmě stane, že takhle nějak chce sám zemřít. A teď, že to bylo použité v tom začátku, v té první třetině, že jsi to nepoužila, jako něco, co už předznamenávalo pointu, ale naopak, že si to tím předznamenala a nechala to takhle dohrát. To není otázka, to já jenom takhle komentuju, jestli to chceš taky nějak komentovat, tak můžeš (smích).

Martina Pouchlá: Ono je to vlastně sestříhané chronologicky. Častokrát připomínáme autorům, že se nemusí dostat do pasti chronologie toho, jak se věci odehrály, ale že v tom dokumentaristi můžou posouvat, protože je důležité, aby to fungovalo v tom příběhu. A že naopak není úplně důležité, jestli tuhle věc řekl ten respondent předtím nebo potom, protože ta věta je stále pravdivá. Takže asi jsem měla jen ohromné štěstí, že ty věci se vážně tak staly a já jsem to přitom střihu pouze čistila a nechávala tam ty důležité věci. Takže i to zařazení jsem možná neměla ani tak promyšlené, aby to byla předznamenání něčeho, ale prostě jak to bylo v ten den, tak jsem to tak sestříhala.

Jan Hanák: Jak prosté, Watsone! (smích)

Martina Pouchlá: Zároveň vím, že i ten zvuk byl jedním z kontroverznějších momentů, ke kterým padaly různé názory. Já jsem to brala jako tu klíčovou scénu, kdy skutečně Berka je u té smrti a chtěla jsem ať tam, co nejvíce vyzní to, jak on se chová, a jak se chová ten Ondra, zároveň je to auditivní dílo a stojí na zvucích a tohle byl silný zvuk, který je velmi spjatý s tím tématem, a tak jsem si nedokázala představit, že bych ho tam nedala, abych nějak šetřila posluchače. A vlastně mě i překvapovalo, jak nepříjemné na poslech to pro mnoho lidí je, když vezmu v potaz, jak jsou lidé zvyklí koukat na ohromnou míru násilí v různých akčních filmech, nebo ve zpravodajství a vlastně jim to už ani nepřijde. Naopak zvuk chroptění, vlastně umírající ovce, to dokáže tak strašně znepokojit. To mi přišlo zajímavé při všech těch debatách, jak je to silný motiv i pro společnost, která je svým způsobem už násilím velmi otupělá.

Studentka 3: Já jsem přímo nad tímto také přemýšlela a říkala jsem si, že mi to hrozně vadí, ale zároveň jsem viděla třeba celé Game of Thrones (smích). Proč mi to tak vadí? Vždyť tam se navzájem vraždí skoro každou vteřinou. A tak si myslím, že většinou to násilí v televizi jednak není zas tak explicitní a zároveň člověk vždy ví, že to není autentické. Takže si myslím, že hlavně ta autentičnost je to, co dolehne následně na člověka.

Jan Hanák: A možná také, přemýšlím o tom, že tím, že je to auditivní dílo, která se nás vždycky víc dotýká, protože se to odehrává v naší hlavě, v naší mysli. Když to přijímáme nějak. Ale samozřejmě jako třeba pro mě tam velmi silně hraje to, že tam v podstatě vím, či minimálně jasně tuším, že Berka, jako takhle chce zemřít. To znamená, že je už v tom vlastně čtu toho Berku a úplně přemýšlím o tom, jak to vlastně bude dělat sám. Jak tohle to bude dělat on sám? A dneska mě třeba u toho napadlo, to bylo zajímavé, pro mě tedy. Že vlastně, a přesně, jak jsi to teď říkáš, že nás nerozhazuje podřezávání ovce, tolik, jako to vědomí, že to vlastně není ta ovce, ale je to Berka sám, a že to ještě sám udělá. A vlastně mě napadlo – když mě to rozhazuje u člověka, proč mě to nerozhazuje u té ovce, je to úplně analogicky podobná smrt. Zabíjení, smrt nějakého živého tvora. Ještě, jak on to tam potom popisuje později, jak měla to rozbušené srdce, ale pak se vlastně odevzdala. Jak si tam pouze přilehla a nechala se podříznout ta ovce. A možná jsem právě u tohle začal, aspoň tak trochu chápat to, proč Berka chce udělat to, co udělat chce, jakkoliv se to přiči mému přesvědčení. Ale stejně, že jsem možná snad trochu pochopil, proč že to tak možná vnímá podobně. Nasávat ten okamžik smrti, tak se prostě odevzdám a udělám to. Ale to o tom teď pouze, tak jako uvažuji nahlas. Ale myslím, že to je ten důvod, proč je to tak kontroverzní, a proč nás to tak rozhazuje, tady ty zvuky podřezávání té ovce, protože to asociujeme s člověkem a asociujeme to s ním. A minimálně za sebe, tak přemýšlím i o tom, že vlastně jsem já ten Berka. Úplně cítím, jak mám v ruce ten nůž a dělám to sám na sobě. Tak to je to, proč to tak působí. Si myslím. Zase to není otázka. To je hrozné, že? Toto je ale specifický dokument (smích).

Martina Pouchlá: Vždyť povídej dál, Honzo, já si to všechno ráda poslechnu (smích).

Jan Hanák: Já už mlčím, já už mlčím (smích). Milý studenti, co máte vy? Nemusíte, jenom se Vás ptám, jestli se ještě chcete zeptat Martiny, nebo přinést nějakou svou zpětnou vazbu?

(dvě studentky začnou mluvit zároveň 35:41).

Jan Hanák: (smích) Výborně, tak jedna po druhé, výborně, ano, povídejte, Zuzano povídejte.

Studentka 4: No jenom, mě by zajímalo, že jsme tam vlastně slyšeli toho jeho kamaráda, nebo toho známého, plus vlastně tu přítelkyni. Oba to následně nějakým způsobem nesli, lomeno třeba tolik nenesli, co on se chystá udělat. Ale mě by zajímalo, jestli tam nebyli lidé typu rodina, nebo jiní, nějakí vážně blízcí lidé. Jak oni třeba reagovali? Protože mi to přijde, že tam v tom dokumentu nebylo úplně zobrazené to, jak reagovala třeba, já nevím, maminka, nebo, jestli měl ještě rodiče, neměl, nebo tak. Ale vlastně, jestli se mu to lidé nesnažili vymluvit, nebo říct mu, že se úplně zbláznil, a že by se měl jít léčit. Mně to prostě přijde takové hrozně lehce přijaté

všemi v jeho okolí. Nebo jakože, ano, tady jsme udělali párty pro kamaráda na rozloučení, ale mně přijde všechno takový hrozně v klidu. Že mi to úplně všechno nesedí.

Marina Pouchlá: Tamto odcházení, když to tak v uvozovkách nazvu, to byl několika měsíční proces. On to zveřejnil někdy v březnu 2017, že to hodlá udělat, a vlastně zemřel v září, nebo říjnu téhož roku, takže to trvalo poměrně dlouho. A během toho lidé asi měli možnost se s tím nějak smířit. Nicméně při natáčení toho dokumentu jsme se domluvili s Berkou, že jeho nejbližší se do toho natáčení nebudu zapojovat, právě proto, že to je pro ně těžké. A co se týká jeho rodičů, tak teď si nejsem jistá, jestli oba jsou na světě, nebo jenom matka, ale tak právě u těch bylo dohodnuto, že je nebudu oslovovat, ale že ty různé společné známé můžu. Nicméně pro mě potom už v tom dokumentu stejně přestali být relevantní, protože tu jejich funkci tam na sebe vztáhl Ondra, jakožto někoho, kdo mu oponuje, a snaží se ho pochopit. A nějaké ty jejich reakce Berka zmiňoval i v tom rozhovoru s Ondrou, že lidem doporučovali různé léčitele a podobně. Takže vlastně tady tohle to pro mě bylo řečeno v tom rozhovoru, zároveň pro mě bylo velmi důležité, aby tam aspoň v tom záběru se objevila ta přítelkyně, protože jsem nechtěla, aby to působí, tak jako že je Berka úplně izolovaný, a že nemá žádné sociální vztahy. Protože on působí, nebo alespoň na mě tak minimálně působil, velmi neemotivně, klidně a prakticky, ale i přes to jeho rozhodnutí jsem chtěla ať tam jde vidět, že měl nějaké osoby, ke kterým choval velmi blízký a láskyplný vztah, a že byli lidé, kterým na něm záleželo. Což tam zastupuje právě ta Jana, jeho přítelkyně, a ta se vlastně taky ze začátku nechtěla toho natáčení účastnit, nicméně já jsem si ji nahrála právě jak zpívala, anebo jsem ji poprosila, když jsem ji slyšela zpívat, jestli ji mohu nahrát. No a vznikla z toho vlastně ta závěrečná scéna, kdy ona to i komentuje, a to je vlastně to jediné, co já jsem s ní nahrávala. To jsem taky použila, a vlastně mi to přišlo jako dostačující vyjádření, jako nějaká metafora toho jeho okolí, kterému bude chybět a navzdory kterému se rozhodl ten svůj krok udělat. Takže bych řekla, že to určitě nebylo tak jednoduše přijaté, ale oni skutečně měli spoustu času se s tím srovnat a mnozí se s tím srovnali, ať už lépe nebo hůře. Já samotná, vlastně, mně to trvalo docela dlouho, protože v momentě, kdy jsem s ní natáčela a věřila jsem, že má nějakou nemoc, tak mě bylo snazší to přijmout, a ten nějaký klid a odevzdání a vlastně i radost z toho, že se nedostane do nějakých terminálních stadií té nemoci na mě trošku přišla, když jsem poznala, že Berka z toho není nějak zoufalý. A prostě jsem to nějak přijala, ale pak když jsem zjistila, že je velká pravděpodobnost, že byl zdravý, tak to samozřejmě se mnou hodně zamávalo a docela dlouho mi trvalo, než jsem mu nějak byla schopná, to je tedy strašně silně řečeno, odpustit. Ale byla jsem na něj nějak vnitřně nazlobená, než jsem byla schopná nějak respektovat to jeho rozhodnutí a shodou

okolností k tomu došlo na tom Prix Bohemia, Honzo, protože on je vlastně pohřbený v Olomouci a po všech těch debatách a bouřlivých vlivech, který byly ohledně toho festivalu, tak jsem ho navštívila na jeho hrobě a zapálila mu tam svíčku a teprve poprvé tehdy jsem cítila nějaký klid v tom mu říct jako “Je to oukej, já tě respektuju v tom, žes to udělal a už se na tebe nezlobím.” A nějak jsem to taky byla schopná přijmout. A to vlastně bylo až někdy v březnu. Čili půl roku poté, co to udělal. Takže tohle byla moje cesta a nevím, jaká byla cesta jeho kamarádů, ale nebylo to tak jednoduchý.

Jan Hanák: Já vím, že jsi jela na ten hřbitov, no. Víím to. To je jako, navzdory tomu, že se ten příběh odehrál a Berka tedy udělal to, co udělal, tak ten příběh sám o sobě, a to je zase ten příběh nás dokumentaristů, a to tebe v tomto případě, je vlastně strašně silný v tom, jakým způsobem jako posunul myšlení mnoha z nás. Jak nás nakopl v mnoha ohledech. My jsme si říkali, že když člověk způsobí svým dílem rozčilení, a to i velké, tak to neznamena, že to je špatně. Nemyslím si, že by to člověk měl dělat programově, jakože budu ostatní rozčilovat, ale v tomto případě to bylo strašně důležitý pro mnoho dalších lidí z oboru, řekl bych. Jak tvořit, jak přemýšlet o světě a tak. Takže za to děkuju, Marti, děkuju. Tady byl ještě jeden dotaz.

Studentka 5: Jo jo, vy jste mi docela nahrála, jak jste mluvila právě o tom, že vám docela trvalo, než jste přijala to jeho rozhodnutí. Tak jsem se chtěla zeptat právě na tu jeho přítelkyni, ona tam byla vlastně jenom chvilku, jak brečela, ale pro ni to muselo být strašně náročné období, ten půlrok. A jestli vlastně z toho bodu, kdy byla složená v tom dokumentu, jestli se třeba postupně dostala do takové fáze, kdy ho respektovala, nebo respektovala jeho rozhodnutí a dokázala to pochopit? Protože třeba já bych to dokázala pochopit, kdyby byl nemocný, ale jak jsme se dozvěděli, že vlastně nebyl, tak se s tím pak nedá smířit tak rychle. A jaká byla cesta té přítelkyně vlastně? Jestli mu to třeba do posledního momentu chtěla rozmluvit nebo jestli už na to pak neměla sílu a sžila se s tím.

Martina Pouchlá: Jeho přítelkyně je strašně zajímavá osoba, se kterou jsem vlastně roztočila i další materiál, protože mě zajímalo, jak se s tím vyrovnává. A mám vlastně i několik nahrávek s ní i poté, co Berka zemřel, kde to nějakým způsobem reflektuje. A vlastně jsem zamýšlela natočit i druhý díl, který by se jmenoval „Jana se rozhodla žít dál” (smích). Ale zatím jsem to nedotáhla a je možné, že teď několik let po tom může být zajímavé, ji slyšet, jak to reflektuje s, tak velkým odstupem. No, ona s Berkou žila, takže věděla, jaký je, znala ho, a proto pro ni možná mohlo být trochu snaží to pochopit, proč tak uvažuje. Ne, že by jí to nebolelo, asi ne, že ne se nesnažila to s ním nějak řešit, ale právě proto, že ho znala a právě proto, že ho milovala,

tak to přijala a vlastně mu to, ono to zní hrozně divně, když to řeknu, ale přála mu to. Protože věděla, že prostě ten život si chce zařídit takhle, že to je jeho přání a že to prostě musí respektovat. A jí to strašně bolelo, tak za něho chtěla, ať si to udělá tak, jak on chce a přijala ho tedy takhle. A samozřejmě bylo nesmírně náročné, když přišel podzim, ona tušila, že právě na podzim se to stane. Takže každý den, když se třeba loučili a ona odjížděla do práce, tak věděla, že to muže být ten poslední den a bylo to nesmírně náročné. Vlastně teď si říkám, že bych si znovu asi chtěla poslechnout ty rozhovory, co jsem nahrála poté s ní, kde to reflektuje. Víím, že mi líčila i nějaké sny, kde se jí zdály o tom, jak za ní přichází Berka, jak spolu probírají to, jak se to vlastně celé mělo stát jinak a jak celý ten proces vylepšili a různé absurdní věci. Takže myslím, že pro ni to bylo obzvlášť těžké, ale že to pro ni bylo lehčí přijmout právě kvůli té lásce k němu a kvůli tomu, jak jí bylo jasné, že nemá smysl mu to vymlouvat, protože je svéhlavý a takový jaký je. A ona vlastně i třeba na tom festivalu byla přítomná a docela ráda chodila na diskuse k tomu dokumentu, protože říkala, že ty diskuse samotné by bavily Berku tím, jaké kontroverze to vyvolává, protože on byl rád za takovéto diskuse a bavily ho. Takže vlastně já jsem se bála, co řekne tomu poslechu, ale když to slyšela, tak mi děkovala, že jí přijde, že se mi Berku podařilo zachytit takový jaký je, že je to takové zpřítomnění někoho, koho měla ráda, a že je ráda, že ho může zase slyšet. Protože ještě se vrátím k tomu momentu, kdy Honza říkal, že někteří to četli tak, že já s tím souhlasím, co Berka udělal a že jsem to natočila proto, abych ukázala, jak se to teda má dělat s tím životem. Tak naopak já jsem při tom stříhu měla obrovský strach, abych vůči Berkovi nebyla neférová a nedémonizovala ho víc, než je třeba. Nebo víc, než jeho samotné počínání a jednání bylo. Protože samozřejmě jsem měla i nějaké vyostřenější hlášky, které měl, kdy se třeba přirovnával k ojetému autu, do kterého už v momentě, kdy neslouží, nemá cenu investovat a je jednodušší ho dát na vrakoviště než ho prostě pořád opravovat a jiné metafory. Ale nechtěla jsem je použít, protože jsem pořád chtěla, ať ten Berka není karikaturou, ale ať je prostě člověkem. Tak mi udělalo radost, když Jana říkala, že má pocit, že se mi ho podařilo realisticky a autenticky zachytit.

Jan Hanák: Marti, děkuju mockrát, Martina Pouchlá, Berka se rozhodl zemřít. Dramaturgie Brit Jensen, dokuvlna Rádia Wave. A to asi stačí. Marti, děkuju moc. A jenom připomenu a pozvu... (Studentka se hlásí) Chcete ještě něco říct?

Studentka 6: Jo, já se omlouvám, ke mně ta otázka tak dolehla později, až po potlesku, já pořád asi nechápu, co vlastně byl ten důvod. On si tedy asi myslel, že má nějakou nemoc a tady toto mi přijde trošku logické, že se to rozhodl před nějakými těmi vážnějšími stádii ukončit, ale

potom se dozvěděl, že tu nemoc nemá. A on chtěl pořád umřít jenom proto, že to tak má naplánované, že chtěl? Bylo to jakoby takhle, chápu to správně, nebo?

Martina Pouchlá: On to říká velmi stručně v tom závěru, že si vlastně zvykl na tu myšlenku, že to ukončí a že mu to přijde jako dobré. A v tom blogovém postu, který byl úplně na počátku tam píše, že vlastně vždycky, když přemýšlel o svém životě, tak si přál, aby odešel na vrcholu. A že to je nějaký jeho postoj, který je stabilní a že se nikdy nechtěl dostat do role, kdy by chřadnul a byl ostatním na obtíž, a proto mu vlastně ta myšlenka přišla dobrá nezávisle na tom, jestli má nějakou diagnózu nebo ne. Ale bylo mu 48, myslím, v té době a cítil, že už trochu chřadne a nestál o to stárnout a zažívat i tuhle etapu života, která pro mnohé z nás může mít různé krásy, ale ji vnímal možná jenom jako problematickou a že za to nestojí a že to odpovídá té jeho idey odejít na vrcholu.

Jan Hanák: A abych to troch zlehčil, 48 je teď mně a je mi skvěle. (všichni smích). Dobře.

Studentka 7: A jestli může ještě teda...

Jan Hanák: Ano. (smích)

Studentka 7: Ale existovala teda reálně někdy nějaká diagnóza? Nebylo to pro něj třeba jenom na začátku tohoto rozhodnutí nějaké zlehčení, ne zlehčení, ale nějaká výmluva třeba?

Martina Pouchlá: Já nevím, jestli jsem úplně slyšela dotaz tím, jak sedíte hodně vzadu vzadu, tak jestli...

Jan Hanák: Jestli ta diagnóza nakonec nebyla jenom výmluva, jestli to bylo vůbec reálné?

Martina Pouchlá: Hmm... Samozřejmě to, jak to bylo ve skutečnosti těžko říct, to ví jenom Berka, ale tu diagnózu, které se obával, to nebylo něco, co by mu stanovali lékaři, ale něco, co si tak trochu diagnostikoval on sám na základě určitých příznaků, které začal pociťovat. A jelikož měl v rodině, mám pocit, že to byl otec, ale teď si nejsem úplně jistá, nádor na mozku, tak to hodně odvíjel i z té zkušenosti s tím otcem. Možná i odtud pramenila ta jeho touha odejít na vrcholu a nebýt nikomu přítěží, protože viděl, jak těžké to je i pro okolí, když někdo tím stylem chřadne a odchází. Vlastně určit diagnózu správně je v medicíně někdy dost náročná věc, než se člověk dostane k tomu správnému doktorovi, udělají se ty správné testy a není to úplně rychlá věc. A on, než absolvoval to kolečko různých vyšetření, tak vlastně ten svůj plán přijal, rozplánoval a už pro něho ta reálná diagnóza, na kterou by dostal razítko, se už stala irelevantní.

Jan Hanák: Tak děkuju a já už to učiním tečkou, jo? (smích)